

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСПЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА СУСПІЛЬНИХ НАУК**

ПОЛІТОЛОГІЯ

ПРОГРАМА

навчальної дисципліни
підготовки бакалавра
напряму підготовки
6.140103 – «Туризм»

2015 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Вищий навчальний заклад Укоопспілки
**«Полтавський університет економіки
і торгівлі»**

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: **Гончаренко Н.І.**, к.істор.н., доц. кафедри
педагогіки та суспільних наук ВНЗ Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»

Рецензенти:

Радько П.Г. – доктор істор. наук, професор кафедри політекономії
Полтавського національного педагогічного університету імені
В.Г. Короленка

Приходько С.М. – кандидат політ. наук, доцент кафедри політеко-
номії Полтавського національного педагогічного університету імені
В.Г. Короленка

Обговорено і схвалено на засіданні
кафедри педагогіки та суспільних наук
протокол № __ від _____ 2015 р.
Зав. кафедри _____ проф. Стрельніков В.Ю.

УЗГОДЖЕНО

Голова науково-методичної групи
напряму підготовки 6.030401
«Правознавство»
протокол № __ від _____ 2015 р.
_____ проф. Лаврик Г.В.

СХВАЛЕНО

Голова науково-методичної ради
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі
« _____ » _____ 2015 р.

_____ проф. Рогоза М.Є.

ВСТУП

Сучасний суспільний розвиток характеризується стрімко зростаючою роллю політики, адже саме політика є тією сферою суспільного життя, у якій концентруються всі найважливіші його проблеми, пов'язані з інтересами різних соціальних груп, де виробляються способи їх вирішення. Збагнути ж сутність політики, з'ясувати механізми владарювання, розкрити мотиви та цілі діяльності політичних суб'єктів покликана політологія. Ця наука допомагає формувати політичну культуру громадян, створювати громадянське суспільство. Її вивчення – один із найефективніших способів соціалізації особи, засвоєння нею демократичних цінностей. Ще в 1948 р., враховуючи саме це особливе значення політології, ЮНЕСКО рекомендував її для викладання у вищих навчальних закладах країн світу.

Політичні знання потрібні будь-якій людині, незалежно від її професійної належності, оскільки, живучи в суспільстві, вона обов'язково взаємодіє з державою, іншими політичними інститутами. Особливо ж необхідні ці знання тим, хто пов'язує свою майбутню професію із юриспруденцією.

Потреба у глибокому опануванні основ політичної науки обумовлена необхідністю усвідомлення громадянами своєї ролі й місця у суспільному житті, формуванням у них високого рівня політичної свідомості, політичної культури, відчуття власної значущості, виробленням активної життєвої позиції.

Демократична політична освіта базується на визнанні основних гуманістичних цінностей, перш за все, свободи й гідності кожної особистості, її природних прав. Вивчення політології допомагає громадянину правильно оцінити суспільний устрій, усвідомити свої права та обов'язки як члена суспільства та держави. Головне її призначення – навчити людину адекватно орієнтуватися у складному й суперечливому сучасному світі, виражати й захищати свої інтереси, поважаючи інтереси та права інших людей, колективно вирішувати спільні проблеми.

Метою вивчення дисципліни є створення цілісної системи знань про політичну сферу суспільного організму. Досягненню цієї мети слугує виконання таких **завдань**: вивчення історії розвитку світової та вітчизняної політичної думки, структури та функцій політичної системи суспільства, сутності владних інститутів; з'ясування ролі та місця держави, політичних партій, громадських організацій у політичній системі; визначення форм участі соціальних суб'єктів у політичному процесі, процедур вироблення та прийняття політичних рішень.

У результаті вивчення дисципліни студент **повинен**

знати: об'єкт, предмет, методи та функції політичної сфери життя суспільства, основні закономірності її функціонування та розвитку; особливості держави як політичного інституту, її структуру та основні функції; завдання й типи політичних партій та партійних систем, основні політичні течії сучасності; взаємозв'язок між внутрішньою та зовнішньою політикою;

уміти: виділяти теоретичні та прикладні компоненти політичного знання; робити аналіз соціально-політичної ситуації у країні та світі; самостійно орієнтуватися в політичному житті; застосовувати на практиці отримані знання як учаснику політичного процесу.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин, 2,5 кредити ECTS.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль I

Базові засади політології. Основні політичні інститути

Тема 1. Політологія як наука

Політика як соціальне явище і об'єкт досліджень. Співвідношення економіки, політики, соціальної сфери, культури.

Політологія – наука про суть і форми політичного життя, політичних систем. Основне питання політології – політична влада.

Методи дослідження політичної сфери суспільства. Використання системного аналізу, порівняльного, біхевіористичного методів та інших. Категорії та закономірності науки про політику.

Місце політології в суспільствознавстві. Співвідношення політології з теорією держави і права.

Основні завдання та функції політології. Зростання ролі і значення науки про політику в умовах розбудови незалежної Української держави.

Тема 2. Етапи розвитку світової політичної думки

Зародки політичних ідей в Стародавньому світі. Політичні вчення Стародавнього Сходу, Античної Греції та Стародавнього Риму: конфуціанство, легізм; погляди Платона, Аристотеля, Цицерона та ін.

Вчення про державу і право в період середньовіччя. Ф.Аквінський. Мислитель епохи Відродження Н.Макіавеллі.

Політичні вчення епохи буржуазних революцій. Т.Гоббс, Дж.Локк, Ш.Монтеск'є, Ж.-Ж.Руссо. Концепції суспільного договору, природних прав людини, народного суверенітету. Теорія розподілу влад. Концепція правової держави. Утопічний соціалізм.

Політична філософія в Німеччині II пол. ХУІІІ – поч. ХІХ ст. Політико-соціологічні ідеї О.Конта і Г.Спенсера. Формування і розвиток марксистської політичної думки.

Основні напрямки політичної думки ХХ ст. Ідеї Г.Моски, В.Парето, М.Острогорського, А.Бентлі. Соціологія держави М.Вебера. Нова західна політична думка (Б.Парсонс, Р.Міллс, М.Дюверже, Р.Арон та ін.).

Тема 3. Політична думка України

Гуманістичні та демократичні тенденції в політичній думці Київської Русі (Х–ХІІ ст.) Політична думка литовсько-польської доби. Ю.Дрогобич, С.Оріховський.

Українська політична думка епохи козацьких війн та гетьманщини. Х.Філалет, І.Вишенський. Політичні концепції Києво-Могилянської академії. П.Могила, С.Яворський, Ф.Прокопович. Конституція 1710 р. П.Орлика.

Просвітники в Україні. Кирило-Мефодіївське товариство про державно-політичний устрій. М.Костомаров, М.Гулак, П.Куліш, Т.Шевченко.

Проблеми демократії, держави та політичних відносин у суспільній думці України II пол. ХІХ – поч. ХХ ст. М.Драгоманов, І.Франко, М.Грушевський, С.Подолінський, В.Липинський, Д.Донцов, В.Винниченко.

Тема 4. Політична влада та владні відносини

Політична влада: основні концептуальні підходи. Суть політичної влади, її природа, джерела, ресурси, механізми реалізації.

Влада політична та державна, їх співвідношення.

М.Вебер про типи легітимності влади.

Типи влади: тоталітарна, авторитарна, ліберальна, демократична.

Принцип розподілу влад. Ефективність влади.

Тема 5. Політична система суспільства

Суть та структура політичної системи суспільства. Особливості політичної системи порівняно з іншими сферами суспільного життя.

Основні інститути політичної системи: державні органи та установи, політичні партії, громадські організації та рухи тощо. Функції політичної системи.

Політичні системи різних країн. Типологія політичних систем.

Основні напрями реформи політичної системи України.

Тема 6. Держава – основна ланка політичної системи

Держава як універсальний політичний інститут суспільства. Світова політологія про походження та призначення держави у житті суспільства.

Ознаки держави. Функції держави. Організаційна структура сучасних держав. Представницькі інститути державної влади. Органи державного управління. Армія, органи державної безпеки, правоохоронні органи та їх роль у забезпеченні правопорядку.

Форми державного правління: монархія, республіка. Форми державного устрою: унітарна держава, федерація, конфедерація.

Тенденції в розвитку сучасних держав. Правова держава. Втілення в життя ідеї правової держави в Україні.

Тема 7. Політичні режими

„Політичний режим” як категорія політології: суть та критерії класифікації.

Основні риси демократичного політичного режиму. Тоталітарні режими: спільні риси та особливості різних їх проявів. Авторитарний політичний режим.

Взаємозв'язок між типом політичного режиму та рівнем економічного розвитку країни. Умови трансформації тоталітарних та авторитарних режимів в демократичні.

Політичний режим в Україні.

Тема 8. Політичні партії та партійні системи

Поняття політичної партії. Причини виникнення та етапи розвитку політичних партій. Місце політичних партій в політичній системі суспільства. Функції партій.

Критерії класифікації політичних партій: ідеологічна характеристика, політична платформа, методи та засоби діяльності, внутрішня структура тощо.

Визначення партійної системи. Типологія партійних систем: однопартійна, гегемоністська, політичного домінування, двопартійна, обмеженого плюралізму, поляризованого плюралізму, атомізована.

Становлення багатопартійності в Україні: етапи, характеристика основних партій та блоків.

Тема 9. Виборчі системи

Поняття виборів та їх функції. Основні принципи демократичних виборів.

Поняття виборчої системи. Сучасні концепції виборчих систем. Типи виборчих систем (мажоритарна, партійно-пропорційна, змішана) та їх особливості. Відмінності. Переваги й недоліки виборчих систем.

Виборча кампанія. Використання засобів масової інформації. Фінансування виборчих кампаній.

Виборча система в Україні.

Змістовий модуль II

Політика та суспільство

Тема 10. Громадські організації та рухи

Місце та роль громадських організацій та об'єднань, у функціонуванні політичної системи. Історично обумовлена закономірність виникнення громадських організацій як форми прояву зростаючої активності людей. Функції та типи громадських організацій.

Причини виникнення та характеристика основних соціальних рухів, об'єднань: антимілітаристських, екологічних правозахисних, альтернативних, політичних, релігійних, культурно-освітніх. Особливості громадських рухів, їх функції та типологія.

Громадські організації та рухи в Україні.

Тема 11. Громадянське суспільство

Громадянське суспільство – концептуальна категорія політології. Сучасні підходи до його характеристики. Громадянське суспільство – сфера реалізації економічних, соціальних та інших суспільних інтересів поза безпосередньої діяльності держави.

Основні аспекти становлення громадянського суспільства. Гуманістичний аспект. Економічний аспект. Створення саморегульованої економіки, ринку та приватизація власності – матеріальний фундамент становлення громадянського суспільства. Політичний аспект становлення громадянського суспільства.

Проблеми формування громадянського суспільства в Україні.

Тема 12. Особа як суб'єкт політики

Політика – сфера діяльності кожного. Особа як суб'єкт політики. Процес політичної соціалізації особи. Політичний зміст особи: ставлення особи до держави, до влади в державі. Усвідомлення потреб та інтересів.

Форми активності та політичного впливу особи в структурі суспільства. Права та обов'язки громадян. Конституційні права. Юридичні гарантії.

Проблеми політичного лідерства. Типологія політичних лідерів, соціально-історична зумовленість певних типів лідерів. Механізми висування політичних лідерів. Вимоги суспільства до лідера.

Тема 13. Політична свідомість та політична культура

Політична свідомість як відображення політичного буття. Обумовленість політичної свідомості соціально-економічними, культурними умовами розвитку суспільства. Види політичної свідомості. Буденна та політико-теоретична свідомість, ідеологія. Специфіка масової свідомості і психології натовпу. Громадська думка.

Визначення суті політичної культури. Вплив на розвиток політичної культури соціально-політичних відносин, домінуючих у країні, традицій, культурно-освітньої підготовки населення тощо. Історичні

типи політичної культури. Вплив політичної культури на функціонування політичної системи.

Шляхи формування демократичної політичної культури українського суспільства.

Тема 14. Соціальна політика та національна політика

Соціальні спільності як суб'єкти та об'єкти політики. Категорія соціальної спільності в класовій теорії та теорії соціальної стратифікації. Динаміка суспільних структур в сучасних умовах. Поняття „середнього класу”. Значення формування „середнього класу” для політичної стабільності у суспільстві.

Суть соціальної політики та її основні елементи. Соціальна держава. Проблема соціальної політики в умовах переходу до ринкової економіки.

Основні етапи розвитку соціально-етнічних спільностей людей: рід, плем'я, народність, нація. Соціально-економічна теорія націй. Сутність теорії культурно-національної автономії. Нація як суб'єкт політичних відносин.

Національна свідомість: причини зростання, зміст, характер. Національні інтереси. Націоналізм: суть, форми, різновиди. Націоналізм в сучасній політичній боротьбі.

Міжнародний досвід вирішення національного питання. Загострення національного питання в сучасному світі. Національні конфлікти та їх вплив на внутрішньополітичне й зовнішньополітичне життя. Основні принципи, шляхи та перспективи вирішення національного питання. Національна політика в Україні.

Тема 15. Суспільно-політичні доктрини та течії сучасності

Функції соціально-політичних доктрин: визначення політичного курсу країни, стратегії і тактики партій та суспільно-політичних рухів, їх діяльності як суб'єктів політичного процесу.

Консерватизм як доктрина захисту традицій та одвічних цінностей. Основні риси неоконсерватизму. Історія і сучасність ліберальної ідеології. Соціал-демократична концепція суспільного устрою. Кому-

ністична доктрина розвитку суспільства. Політичний екстремізм: правий та лівий. Сучасні релігійні доктрини.

Відображення сучасних суспільно-політичних течій в політичному житті України.

Тема 16. Міжнародні відносини та міжнародна політика

Зовнішня політика держави. Цілі, функції, засоби зовнішньої політики.

Історичні етапи розвитку міжнародних політичних відносин. Типи і види сучасних міжнародних відносин. Рівні міжнародних відносин: глобальний, надрегіональний, регіональний, двосторонній. Міжнародне право.

Взаємозалежність та суперечливість сучасного світу. Потреби та інтереси (стратегічні, тактичні) в міжнародних відносинах. Зростаюча взаємозалежність держав. Глобальні проблеми, шляхи їх вирішення.

Місце України в системі міжнародних відносин.

Тема 17. Політичний менеджмент та політичний маркетинг

Поняття та функції політичного менеджменту. Менеджмент виборчої кампанії. Кількісний та якісний склад «кандидатської» команди. Оцінка політичної ситуації. Загальні вимоги до стратегії виборчої кампанії. Організація і проведення виборчої агітації. Організація зв'язків із громадськістю.

Менеджмент владної команди. Формування та організація роботи владної команди. Вибір моделі та технології ухвалення урядових рішень. Інформаційне забезпечення роботи правлячої команди.

Політичний маркетинг як спосіб регулювання політичного ринку. Функції та види політичного маркетингу. Дослідження політичного ринку. Вивчення громадської думки через опосередковані, прямі та спеціалізовані канали надходження інформації. Виборча інженерія як пристосування виборчих процедур до реалізації інтересів політичних еліт. Основні методи виборчої інженерії. Політичне рекламування. Основні підходи до формування іміджу політичних лідерів.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Бебик В.М. Політологія : наука і навчальна дисципліна : підручник / В.М. Бебик. – К.: Каравела, 2009. – 496 с.
2. Брегеда А.Ю. Основи політології : навч. посіб. / А.Ю. Брегеда – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: КНЕУ, 2000. – 312 с.
3. Гелей С.Д. Політологія : навч. посіб. / С.Д. Гелей, С.М. Рутар. – 7-ме вид., перероб. і допов. – К. : Знання, 2008. – 415 с.
4. Горлач М.І. Політологія : наука про політику : підручник / М.І.Горлач, В.Г.Кремень. – К. : Центр навч. л-ри, 2009. – 840 с.
5. Лазоренко О.В. Теорія політології : навч. посіб. / О.В. Лазоренко, О.О. Лазоренко – К. : Вища школа, 1996. – 179 с.
6. Матвеев С.А. Политология : учеб. пособие / С.А. Матвеев – Х. : Одиссей, 2008. – 304 с.
7. Мирончук В.Д. Основы политологии : курс лекций / В.Д. Мирончук, В.О. Храмов – К. : МАУП, 2000. – 296 с.
8. Основи політології : навч. посіб. / Керівник авт. кол. Ф.М. Кирилюк. – К. : Либідь, 1995. – 336 с.
9. Погорілий Д.Є. Політологія : кредитно-модульний курс : навч. посіб. / Д.Є. Погорілий. – К. : Центр учб. Л-ри : Інкос, 2008. – 432 с.
10. Піча В.М. Політологія : конспект лекцій : навч. посіб. для студентів вищих закладів освіти України / В.М. Піча, Н.М. Хома – 2-ге вид., допов. – Л. : «Новий Світ-2000», «Альтаір-2002», 2003. – 172 с.
11. Піча В.М. Політологія [Текст] : підручник / В.М. Піча, Н.М. Хома. – 5-те вид., випр. і допов. – Л. : Магнолія Плюс, 2009. – 304 с.
12. Піча В.М. Політологія : підручник для студентів вищих закладів освіти / В.М.Піча, Н.М. Хома. – Л. : Магнолія Плюс, 2004. – 476 с.
13. Політологія / за ред. О.І. Семківа. – 2-ге вид., зі змінами. – Л. : Світ, 1994. – 592 с.
14. Політологія : навч. посіб. / за ред. М. Примуш – К.: Професіонал, 2004. – 320с.
15. Політологія : наука про політику : підручник / за ред. В.Г. Кременя, М.І. Горлача. – 4-те вид., випр. та доп. – Х. : Єдінорог, 2002. – 640с.
16. Політологія : підручник / за ред. І.С. Дзюбка, К.М. Левківського. – К.: Вища школа, 1998. – 415 с.
17. Політологія : підручник / за ред. А. Колодій – К. : Ельга, К. : Нікоцентр, 2000. – 584с.
18. Політологія : посібник для студентів вузів / за ред. О.В. Бабкіної, В.П. Горбатенка. – К. : Академія, 2003. – 528 с.
19. Шляхтун П.П. Політологія : історія та теорія : підручник / П.П. Шляхтун. – К. : Центр учб. л-ри, 2010. – 470 с.
20. Юрій М.Ф. Політологія / М.Ф. Юрій– К. : Дакор, КНТ, 2005. – 416с.

Додаткова:

21. Амелин В.Н. Власть как общественное явление / В.Н. Амелин // Социально-политические науки. – 1991. – № 2. – С. 10-15.

22. Антипова Т.Р. Социальная дифференциация общества и интересов / Т.Р. Антипова // Социс. – 1997. – № 8. – С. 60-68.
23. Баран В. Теорія тоталітаризму: генеза і сутність / В. Баран // Сучасність. – 1996. – № 8. – С. 13-16.
24. Бебик В.М. Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика / В.М. Бебик. – К. : МАУП, 2000. – 383с.
25. Беляева А.А. В поисках среднего класса / А.А. Беляева // Социс. – 1999. – № 7. – С. 30-37.
26. Бергер А.А. Политическая мысль древнегреческой демократии / А.А. Бергер – М., 1966. – 112 с.
27. Василенко И.А. Политическая глобалистика : учеб. пособие / И.А. Василенко.– М. : “Логос”, 2000. – 360с.
28. Видоевич З. Социальные конфликты в трансформирующихся обществах / З. Видоевич // Социс. – 1997. – № 12. – С. 121-124.
29. Голенкова З.Т. Британские социологи о современном среднем классе / З.Т. Голенкова // Социс. – 1996. – № 10. – С 145-152.
30. Даль Р. О демократии / Р. Даль / под ред. О.А.Лякринского. – М. : Аспект Пресс, 2000. – 208с.
31. Жиро Томаш. Политология : [пер. с польск.] / Томаш Жиро. – Х. : Гуманитарный Центр, 2006. – 4218 с.
32. Загладин Н. Тоталитаризм и демократия : конфликт века / Н. Загладин // Кентавр. – 1992. – № 5. – С. 5-8.
33. Зуев В.И. Власть в системе политических категорий / В.И. Зуев // Государство и право. – 1992. – №5. – С. 90-96.
34. Кравченко Ю. Легітимність політичної влади і можливість її досягнення / Ю. Кравченко, В. Чечель // Політологічні читання. – 1993. – №2. – С. 41-58.
35. Красиков Б.И. Теория власти и властных отношений / Б.И. Красиков // Социально-политический журнал. – 1994. – №6. – С. 104-109.
36. Кремень В.Г. Україна : шлях до себе. Проблеми суспільної трансформації : навч. посіб. / В.Г. Кремень. – К. : Друк, 1998. – 446с.
37. Общественное мнение и власть: механизм взаимодействия. – К. : Наукова думка, 1993. – 136 с.
38. Політологія посткомунізму : політичний аналіз посткомуністичних суспільств. – К.: Політична думка, 1995. – 368с.
39. Рябов С.Г. Основы теории политики : навч. посіб. / С.Г. Рябов, М.В. Томенко. – К. : Тандем, 1996. – 192с.
40. Сергиенко П.А. Массовое политическое сознание : проблемы формирования и развития/ П.А. Сергиенко. – К. : Либідь, 1991. – 176с.
41. Скиба В.Й. Вступ до політології : екскурс в історію правничо-політичної думки / В.Й. Скиба, В.П. Горбатенко, В.В. Туренко – К. : Основи, 1996. – 717 с.
42. Фесенко В.В. Политическая элита Украины / В.В. Фесенко // Полис. – 1999. – № 6. – С. 35-39.
43. Хейвуд Эндрю. Политология : учебник / Эндрю Хейвуд. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 544 с.

44. Холод В.В. Політологія : навч. посіб. / В.В. Холод. – Суми : Університетська книга, 2001. – 407с.
45. Чешко С.В. Человек и этничность / С.В. Чешко // Этнологическое обозрение. – 1994. – № 6. – С. 64-68.
46. Шаповал В.М. Державний лад країн світу / В.М. Шаповал. – К. : Український Центр Правничих Студій, 1999. – 320 с.
47. Шевчук В.П. Історія української державності : курс лекцій / В.П. Шевчук, М. Г. Тараненко. – К.: Либідь, 1999. – 480 с.

Інтернет-ресурси:

1. **Дистанційний курс «Політологія».** Розроблений і розміщений у програмній оболонці Moodle для студентів денної, заочної та стаціонарної форм навчання, в тому числі для студентів-іноземців. Курс представлений українською та російською мови.
2. **«Політологія. Тестовий контроль».** Банк тестів з дисципліни розміщений в оболонці OpenTest2. Використовується для контролю знань студентів денної та заочної форми навчання.
3. Політологія. Онлайн-бібліотека <http://politics.ellib.org.ua/>
4. Книги. Політологія. Електронна бібліотека Гумер.
http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/Index_Polit.php
5. Збірник праць з політології на порталі ІЗОЗБОРНІК
<http://litopys.org.ua/links/inpolit.htm>

4. ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Формою підсумкового контролю успішності навчання студентів з дисципліни «Політологія» є іспит. За результатами поточного і підсумкового контролю студент може отримати до 100 балів за 100-бальною шкалою оцінювання.

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Засобами діагностики успішності навчання студентів з дисципліни «Політологія» є усне та письмове опитування, обговорення актуальних політичних проблем на семінарських заняттях, підготовка реферативних повідомлень, проведення поточного тестування під час занять, виконання модульних контрольних робіт, передекзаменаційне незалежне тестування знань студентів.

.